Groningen definitief dicht? Of eerst maar eens in de mottenballen?

Posted on 8 april 2023 by Jacques Hagoort

Er is heel veel grondig misgegaan met de gaswinning in Groningen. Dat wisten we natuurlijk al wel maar de *Parlementaire enquêtecommissie aardgaswinning Groningen* (hierna: *PEG*) heeft het allemaal nog eens overzichtelijk en uitgebreid onder elkaar gezet in haar eindrapport met de veelzeggende titel *Groningers boven gas*.

Het is een schokkend en verbijsterend relaas vastgelegd in 5 boeken van in totaal bijna 2000 pagina's. Het was nog erger dan we dachten.

Henk Kamp, de vakminister

Het is vooral misgegaan nadat najaar 2012 het ministerie van Economische Zaken (EZ) zich met de techniek van de gaswinning ging bemoeien en de facto de dienst ging uitmaken in Groningen. Dat gebeurde tijdens de wittebroodsweken van het bezuinigingskabinet Rutte-2 met in de hoofdrol de vakminister van EZ, de door de wol geverfde VVD politicus Henk Kamp (maar een onbeschreven blad in de wereld

van het gas).

Tot dan toe lag de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de gaswinning bij het *Gasgebouw*, Haags jargon voor het samenwerkingsverband van de Staat en de oliemaatschappijen Shell en Exxon (de 'Olie's') dat in 1963 was gevormd om gaswinning, gastransport en gasverkoop in goede en profijtelijke banen te leiden.

De aanleiding voor de directe bemoeienis van EZ was de aardbeving in het Groningse dorpje Huizinge op 16 augustus 2012, de zwaarste ooit in Groningen, die veel schade had aangericht in Huizinge en wijde omstreken. Direct na de beving sloeg de toezichthouder op de mijnbouwactiviteiten in Nederland, het Staatstoezicht op de Mijnen (SodM), alarm: de Huizinge-beving zou wel eens de voorbode kunnen zijn van nog zwaardere bevingen met een grote kans op dodelijke slachtoffers. Om dat risico te verkleinen adviseerde het SodM minister Kamp in januari 2013 uit voorzorg de productie van gas zo veel als mogelijk te verlagen.

De eerste misser van Kamp en zijn ministerie was het negeren van het advies van de toezichthouder SodM om de gasproductie te verlagen. De leveringszekerheid liet dat niet toe, beweerde Kamp. Wat niet waar was maar hij kwam er mee weg door essentiële informatie achter te houden.

Wel liet Kamp in 2013 een veertiental onderzoeken uitvoeren die meer inzicht zouden moeten verschaffen over de ernst en de aard van de problemen in Groningen. Met het in de wind slaan van het SodM-advies zette Kamp de veiligheid van de Groningers op het spel en liep het draagvlak voor de gaswinning in Groningen een forse deuk op.

De tweede fout van Kamp

Kort daarop, midden 2013, ging Kamp weer in de fout toen hij willens en wetens een hogere jaarlijkse productie toeliet dan in 2012, ondanks het dringende SodM-advies van begin 2013 de productie te beperken. Toen dat bekend werd in januari 2014 brak de hel los in Groningen. Wat er nog aan draagvlak over was verdween als sneeuw voor de zon.

Maar de grootste misser beging Kamp in januari 2014, toen hij besloot de gaswinning in Groningen op de oude voet voort te zetten, zij het met wat kleine cosmetische ingrepen. Dat betekende dat het gas met dezelfde productiemethode zou worden gewonnen als voorheen, in het vak bekend onder de naam *drukdepletie*

en vergelijkbaar met het laten leeglopen van een opgepompte fietsband.

Het is een uiterst efficiënte en goedkope manier om gas uit ondergrondse gashoudende gesteentelagen naar boven te halen. Het probleem is alleen dat de druk in die lagen dan zal dalen en dat is nou juist de oorzaak van de aardbevingen in Groningen.

Aardbevingen zouden in de plannen van Kamp dus blijven voorkomen, in toenemende mate zelfs. Ze zouden niet alleen de nodige materiele schade veroorzaken maar ook de veiligheid van de ruim 150.000 inwoners van het winningsgebied in gevaar brengen door instortende huizen. Voor dat laatste had Kamp een eenvoudige oplossing: huizen en gebouwen in het winningsgebied versterken en aardbevingsbestendig maken.

Maar niemand wist op dat moment wat dat versterken precies inhield. Het was een bezweringsformule, een vergadertafel-oplossing van bestuurders die geen flauw idee hadden van de praktijk en van praktische uitvoerbaarheid. Naar waarschuwingen uit Groningen over de haalbaarheid van zo'n mega versterkingsoperatie werd niet geluisterd.

De 'versterkingsopgave', ambtelijk jargon voor het aardbevingsbestendig maken van Groningen, ging dan ook finaal de mist in. In de herfst van 2017, bijna 4 jaar na Kamps fameuze versterkingsbesluit, sprak zijn opvolger bij EZ in het kabinet Rutte-3, de *'problem-solver-in-chief'* Eric Wiebes, na een kennismakingsbezoek aan het aardbevingsgebied de historische woorden: 'Dit is Nederlands overheidsfalen van on-Nederlandse proporties'. Toen daar in januari 2018 ook nog eens een zware beving in Zeerijp bovenop kwam, had Wiebes geen andere keuze dan de gaswinning te beëindigen.

Kamer mild voor zichzelf

Met pijnlijke precisie heeft de PEG het overheidsfalen blootgelegd. Niemand maar dan ook niemand ontspringt de dans: de kabinetten Rutte-2 en Rutte-3, de ministeries van EZ en Financiën en hun verantwoordelijke ministers, de oliemaatschappijen Shell en Exxon en hun werkmaatschappij NAM, de Nederlandse kennisinstituten, de Groningse bestuurders en de Tweede Kamer.

Al is het wel opmerkelijk dat de PEG, een commissie van de Tweede Kamer, opvallend mild is over de rol die de Tweede Kamer in het Groningen drama heeft

gespeeld. William Moorlag, oud-gedeputeerde in Groningen en oud-Kamerlid van de PvdA, heeft daar zeer terecht op gewezen in een recente opiniebijdrage in de NRC van 25 maart 2023.

De hoofdconclusie van de PEG laat er dan ook geen misverstand over bestaan: de belangen van de Groningers in het aardbevingsgebied zijn 'structureel genegeerd' wat uiteindelijk heeft geleid tot een 'rampzalige situatie' voor de inwoners van het gaswinningsgebied. Het materiële en immateriële leed dat de Groningers daar is aangedaan is van zo'n omvang dat er volgens de PEG sprake is van een 'ereschuld' van Nederland aan de Groningers.

'Ereschuld'

'Ereschuld' was al eerder in Den Haag geopperd, onder andere door premier Rutte en vicepremier Asscher uit het kabinet Rutte-2, maar hoe die dan zou moeten worden ingelost bleef al die tijd in de lucht hangen. Daarvoor doet de PEG in haar eindrapport nu een aantal concrete aanbevelingen: een alles overstijgende hoofdaanbeveling en 11 onder-aanbevelingen (zie hoofdstuk 5 van Boek 1 van *Groningers boven gas*). Een aantal van die onder-aanbevelingen valt overigens niet in de categorie ereschuld, maar dat terzijde.

De hoofdaanbeveling van de PEG is om de gaskraan in Groningen definitief dicht te draaien. Geen waakvlam of mottenballen, nee, het veld moet zo spoedig mogelijk geheel worden ontmanteld en netjes worden achtergelaten. Het liefst nog dit jaar of anders volgend jaar. Waarom permanente sluiting bovenaan de lijst staat voor de vereffening van de ereschuld maakt de PEG niet duidelijk. Kennelijk is dat zo vanzelfsprekend dat het geen uitleg behoeft.

De delicate discussie

Met het pleidooi voor de definitieve sluiting van het gasveld mengt de PEG zich in een actueel politiek debat over het wel of niet openhouden van het Groningen gasveld. Dat debat was al sluimerend maar is pas echt op gang gekomen na de recente inval van Rusland in de Oekraïne. Zoals bekend heeft die inval geleid tot een acute gascrisis die de economie in Europa en Nederland volledig op zijn kop heeft gezet.

De vraag ligt dus voor de hand: zouden we gezien de penibele situatie waarin

Nederland nu is terechtgekomen de gasvoorraad in Groningen niet opnieuw moeten aanspreken? Per slot van rekening zit er nog een kleine 500 miljard kubieke meter winbaar aardgas onder de grond in Groningen, overeenkomend met een handelswaarde van ruwweg 250 miljard Euro.

Is er niet aan aardbevingen te ontkomen?

Met dat gas kunnen we voor lange tijd in de binnenlandse vraag voorzien en hoeven we geen peperduur (LNG) gas meer te importeren. En de gasbaten kunnen we inzetten voor het klimaat, de natuur en de regionale ontwikkeling van Groningen, om maar een paar zinvolle bestemmingen te noemen.

Tegenstanders van een voortgezette winning, waaronder nu dus ook de PEG, voeren aan dat de winning van Grongs gas onherroepelijk zal leiden tot meer aardbevingen en dat we dat de Groningers niet aan kunnen doen nu de rust in het gebied bijna is teruggekeerd. De Staat is moreel verplicht alles te doen om te voorkomen dat de Groningers nog eens zo'n dramatische periode in hun leven moeten meemaken.

De tegenstanders hebben een goed punt. Als we het gas uit het Groningen gasveld produceren door de putten weer open te zetten tot het veld leeg is, dus met drukdepletie, kunnen de Groningers nog eens zo'n 400 tot 500 bevingen met een sterkte van 1,5 of meer op de Schaal van Richter tegemoet zien, aanzienlijk meer dan er tot nu toe zijn geregistreerd.

En daar zullen ongetwijfeld extra zware bevingen bij zitten waar zelfs de inmiddels versterkte huizen en gebouwen niet tegen bestand zullen zijn. Gegeven dit inzicht zal de minister van EZ op grond van de Mijnbouwwet zo goed als zeker geen toestemming verlenen tot voortgezette exploitatie.

Misverstand: aardbevingen zijn niet onafwendbaar

Daarmee lijkt het pleit beslecht in het voordeel van definitieve sluiting. Lijkt, want de voorstanders van sluiting gaan er van uit dat er geen winning mogelijk is zonder aardbevingen. Dat nu is een hardnekkige misvatting: het gas kan wel degelijk aardbevingsvrij worden gewonnen, niet met conventionele drukdepletie maar met stikstofinjectie.

Het principe van stikstofinjectie is eenvoudig. Als je gas uit een onder-druk-staande gashoudende gesteentelaag haalt zal de druk in die laag dalen. Maar als je gelijktijdig elders in die laag evenveel stikstofgas toevoegt als je er aan aardgas uithaalt zal de druk niet dalen maar gelijk blijven. En dan kunnen er dus ook geen aardbevingen meer ontstaan.

Stikstof is geen experiment

Stikstofinjectie is geen wild idee, het is een bewezen standaardtechniek in de olie- en gasindustrie om de druk in ondergrondse olie- en gashoudende gesteentelagen op een gewenst niveau te handhaven.

De stikstofoptie lag al op de tafel van Kamp in januari 2014, in de aanloop naar zijn versterkingsbesluit. Het was daar gedeponeerd door, nota bene, de NAM als een mogelijk alternatief voor conventionele drukdepletie. De NAM had toen al in grote lijnen uitgewerkt hoe stikstofinjectie er in Groningen uit zou kunnen zien. Op kleine schaal had de NAM stikstofinjectie elders al eens met succes ingezet en had dus ervaring op dat gebied.

Mede op voorspraak van zijn ambtelijke en technische adviseurs heeft Kamp dit alternatief toen op oneigenlijke gronden afgeschoten (‘moeilijk voorstelbaar’). Ze wilden er gewoon niet aan en met onwillige honden is het nu eenmaal slecht hazen vangen. Het was te duur, bracht niet direct soelaas, vergde een te grote ingreep in het Groningse landschap en had een lagere winningsefficiency dan drukdepletie.

Stikstofinjectie is inderdaad duurder dan het spotgoedkope drukdepletie proces. Maar ja, dan ben je wel van de aardbevingen af. Natuurlijk brengt het niet direct soelaas, maar dat doet de mega-versterkingsoperatie van Kamp ook niet. De grote ingreep in het landschap is zwaar overdreven.

En ja, de winningsefficiency van stikstofinjectie is niet zo extreem hoog als die van drukdepletie maar nog steeds hoog. Dat betekent dat er met stikstofinjectie geen 500 miljard kubieke meter gas te winnen valt maar ruwweg 300 miljard kubieke meter, goed voor 150 miljard Euro. Ook een aardig bedrag.

De hoofdaanbeveling van de PEG om de ereschuld te vereffenen door het Groningen gasveld definitief te ontmantelen is dus, bij nader inzien, geen goed idee. Het zou de mogelijkheid van een verdere ontwikkeling van het Groningen veld definitief afsnijden waardoor Nederland voor langere tijd afhankelijk zal blijven van

duur import gas en de Nederlandse fiscus mogelijk tussen de honderd en tweehonderd miljard Euro aan aardgasbaten zal mislopen.

Het beste idee: in de mottenballen

Een veel beter idee is het om alle bestaande gasinfrastructuur in Groningen in de mottenballen te leggen en vervolgens zorgvuldig te onderzoeken hoe de aanzienlijke hoeveelheid winbaar gas in Groningen alsnog met behulp van stikstofinjectie veilig en duurzaam kan worden gewonnen.

Zeker tot ver in deze eeuw zal aardgas een cruciale rol blijven spelen in de energievoorziening in de wereld en ook in Nederland. Er is op dit moment geen enkel rationeel argument te bedenken om het Groningen veld nu al definitief te sluiten. Het is te hopen dat de Tweede Kamer bij de komende behandeling van *Groningers boven gas* het hoofd koel zal houden en niet zal instemmen met de irrationele hoofdaanbeveling van de PEG.

*Natuurkundige **Jacques Hagoort** publiceert iedere maand in Wynia's Week zijn heldere analyses over het klimaat- en energiebeleid.*

***Wynia's Week** heeft een unieke formule. Iedereen kan kennis nemen van de inhoud. Dat wordt mogelijk gemaakt door de betalende abonnees, lezers, kijkers en luisteraars. **Doet u al mee?** Hartelijk dank!*